

Suomen sisävesiammattikalastajaliiton lausunto Hallituksen esityksestä Eduskunnalle elintarvikelainsäädännön ja eräiden lakien muuttamisesta

Maa- ja metsätalousministeriön pyynnöstä (Dnro MMM25/00/2016, 21.6.2018), Suomen sisävesiammattikalastajaliitto antaa seuraavan lausunnon;

Terveydensuojelulakia esitetään muutettavaksi siten, että suunnitelmallisen valvonnan suoritepohjainen maksullisuus muutettaisiin vuosimaksuksi. Elintarvikelainsäädäntö esitys perustuu Eviran riskiluokitusohjeeseen 10503/2. Tämän vuoksi lausumme myös siitä. Lausunnolla oleva elintarvikelaki pohjautuu Eviran laatimaan riskiluokitusohjeeseen, joka on laadittu ennen lakiluonnosta. Ohjeen pohjalta on laadittu lakiin mm. valvontamaksutaulukot. Sisävesiammattikalastajaliiton mielestä tällainen lainsäätäminen ei noudata oikeaa lainsäädäntöjärjestystä, sillä tällöin lainsäädännön perustana ja pohjana toimii ohje, jota ei lakikäsittelyyn oteta mukaan.

Eviran riskiluokitusohjeessa pidetään kala-alaa lähtökohtaisesti suurena riskinä, jossa käsitellään helposti pilaantuvia tuotteita jotka ovat allergeeneja. Suuririskiseksi katsottavissa toiminnoissa myös valvontaan katsotaan tarvittavan paljon aikaa. Nykyisin valvojat käyttää aikaa valvontaan käytännössä pienissä ja keskikokoisissa kalalaitoksissa noin 1-2 tuntia/käynti. Eviran ohjeessa tähän tulisi jatkossa käyttää 2-3 h (riskiluokat 2-4 johon em. kokoluokan kala-laitokset pääsääntöisesti ohjeen mukaan kuuluisivat). Puhumattakaan siitä, että jos taulukkoa tulkitaan korkeimman riskiluokituksen mukaan, jolloin täysäilykkeistä valmistava yrittäjä istuu valvottavana koko päivän. Miksi? Mihin tällainen työajan lisäys yhtäkkiä perustuisi? Pitääkö kalastajan istua siis valvojan kans kahvilla 2-5 tuntia nykyistä (1-2h) pidempään, jotta saadaan tarvittava aika kulumaan ja laskut muodostettua?

Ohjeen mukaan riskiluokitustaulukoiden mukaista suunnitelmallista tarkastustiheyttä lasketaan 50 % silloin, kun taulukoiden antama suunnitelmallinen lähtökohtainen tarkastustiheys on kaksi tarkastusta vuodessa tai enemmän ja kuusi edellistä Oiva-raportin arviointitulosta on oivallista. Mikäli suunnitelmallisia tarkastuksia on alle kaksi vuodessa, ei oivallinen valvontahistoria vähennä tarkastusten määrää. Liiton mielestä jos toimijan toimintahistoria osoittaa toiminnan olevan Oivallista (A), tulee valvonta tiheyttä voida alentaa aina joka toiselle vuodelle saakka etenkin pienimuotoisessa kalastus toiminnassa. Edelleen ohjeessa mainitaan että, riippumatta siitä, kuinka monta suunniteltua tarkastusta valvontakohteella on vuosittain, valvontahistorian vaikutus huomioidaan vasta siinä vaiheessa, kun kohteella on olemassa kuusi Oiva-arviointitulosta. Tämä kohtelee epätasa-arvoisesti toimijoita riippuen siitä, kuinka monta valvontakäyntiä/v kullakin sattuu olemaan. Tässä tulisi olla vaihtoehtona vuosien määrä. Ohjeen mukaan vuosittaista tarkastussuunnitelmaa tehdessä tarkistetaan myös onko kohteella olemassa kuutta Oiva-arviointitulosta ja mitkä niiden tulokset ovat. Yksikin B, C tai D arviointitulos kuudessa edellisessä tarkastuksessa aiheuttaa sen, ettei taulukoiden antamaa tarkastustiheyttä lasketa. Tämäkin on väärin, sillä oiva luokka B, saattaa tulla jo hyvinkin mitättömästä asiasta, jolloin valvonta käyntien määrä suotta lisääntyy. Valvonnassa tulee ottaa huomioon kokonaisuus ja poikkeamien merkityksellisyys kokonaisuudessa. Valvontatiheyttä tulee nostaa vasta siinä vaiheessa, jos toiminnan poikkeamat ovat merkittäviä ja aiheuttavat todellisen hygieniariskin. Lisäksi muut suunnitelman ulkopuoliset tarkastukset lisäävät yrityksen kuluja turhaan. Näin esimerkiksi tilanteessa, jossa tarkastaja tekee ylimääräisen käynnin jonkun kansalaisen perättömän ilmoituksen seurauksena. Mikäli käynnillä todetaan asioiden olevan kunnossa, tulisi ohjeessa olla selkeä

maininta siitä, ettei käynnistä veloiteta silloin toimijaa eikä valvontatiheyttä lisätä. Mikäli tarkastusmaksuista tulee vuosimaksuja, siihen tulee sisältyä kaikki yleistä tasoa tarkempi neuvonta ja ohjaus, toiminnan aloittamisen neuvonta ja ohjaus sekä tarkastusmatkat ja niihin käytetty aika. Mikäli kielellisiä ongelmia esiintyy, ne tulee kuulua viranomaisen omiin kuluihin, sillä ei ole perustuslainkaan mukaista jos valvoja ei osaa kieliä, jotka viranomaisen tulee lain mukaan osata. Ei myöskään ole tarkastettavan maksettavaksi kuuluva asia, jos valvoja itse joutuu uutena toimijan perehtymään toimintaan.

Maakunnan 68 §:n mukaisesti perimät vuosittaiset valvontamaksut

Suurin ja merkittävin ongelma muodostuu lakiesityksen 68 § valvontamaksuista muodostuvista kuluista kala-alan toimijalle erityisesti pienimuotoista sisävesikalastusta harjoittaville kalastajille. Iso osa sisävesikalastajista käsittelee kalansa omissa tai osuuskuntien yhteisissä toimitiloissa. Kalastusyrietykset ovat pieniä, pääsääntöisesti liikevaihtoluokka on tasoa 20-80 t €/v. Yli sadan tuhannen liikevaihtoluokan saavuttavat suuremmat kalastusyrietykset, lähinnä muikun troolikalastusta harjoittavat yritykset. Yli miljoonan liikevaihtoluokassa olevia kalastusta harjoittavia yrityksiä tai kalastajayhtymiä Suomen sisävesillä on vain muutama kappale. Kuitenkin yksittäisillä kalastusyrietyksillä saattaa liikkua kalaa kilomääräisesti suhteellisen paljon, vaikka liikevaihdon taso on vähäinen, sillä esim. muikku ja särki ovat ns. tonnituoitteita eli halpaa (kalastajahinta 0,8-2,5 €/kg nto) kalaa pitää saada suuria kilomääriä, jotta liikevaihtoa muodostuisi edes vähän. Ala on kuitenkin pääomavaltainen ja vaatii siten suuren liikevaihdon, jotta se tuottaisi edes vähän tulosta eli yrittäjälle palkkaa. EMKR ohjelman tavoitteena on edistää pienimuotoisen kalastuksen saaliin suoramyyntiä ja jalostusastetta sekä edistää kalan pakkausta tukemalla tällaista toimintaa ohjelman eri toimenpiteissä. Tähän porkkanaan moni kalastusyrietyks on tarttunut ja aloittanut omien kalankäsittelytilojen ja suoramyyntipisteen rakentamisen. Nyt lausunnolla oleva elintarvikelain valvontamaksu esitys ei todellakaan edistä ohjelman toteuttamista tai pienimuotoisen yritystoiminnan kalanjalostusta, vaan estää sen toteuttamista. **Mikäli esitetyt valvontamaksutaulukot toteutuu esitettyssä laajuudessaan ja suuruusluokassaan, Suomesta häviää kaikki pienimuotoinen kalastus, kalanjalostus ja elintarvike yritystoiminta.** Tällainen lainsäädäntö ei edistä millään tavalla jo muutoinkin vaikeuksissa olevaa alaa. Alla käytännön esimerkki siitä, kuinka maksutaulukko vaikuttaa pienimuotoiseen kalastusyrietykseen:

Yhden henkilön kalastusyrietyks X tuottaa vuodessa itse pyytäen järvestä omissa toimitiloissaan yli 10 000 kg kalaa, liikevaihdon ollessa noin 50 000 €/v. Kalastaja pyytää kuhaa, muikkua ja särkeä. Yrittäjä myy saaliinsa pääosiin vähittäiskauppoihin, osittain tukkuun ja suoramyyntinä tiloistaan suoraan kuluttajille. Osan saaliistaan kalastaja myy suurkeittiöille ja ravintoloille toimien pääaisassa paikallisilla markkinoillaan, saaden elantonsa pääasiassa kalan jalostuksesta tulevasta arvonnalisästä. Yritystään kalastaja tekee paikallisesti tunnetuksi käymällä erilaisissa markkinatapahtumissa paistamassa muikkuja ja myymässä jalostamia tuotteita kuten täyssäilykkeitä. Esimerkkinä on siis varsin perinteinen Suomen sisävesillä toimiva pieni kalastusyrietyks monipuolisine toimintoineen, jota lakiesitys pitää erittäin suuririskisenä toimintana, joka on siis esityksen toteutuessa käymässä yritykselle ylivoimaisen kalliiksi.

Esitetyn lain mukaan toiminta siis kattaa kaikki erilaiset toimintaluokat. Yrietyks luokituu suuririskiseksi, mutta samalla volyymitaan pienimuotoiseksi toimijaksi, jolloin valvontamaksuja kertyy yritystaloudellisesti kestävämmän paljon. Mikäli taulukoita tulkitaan siten, että valvontamaksu kertyy erilaisista toimintaluokista (neljä taulukkoa), tämä tarkoittaa esimerkin yritykselle että vuoden liikevaihdosta yli 10 %

menisi pelkkiin valvontamaksuihin. Tämä ei taas yritystaloudellisesti voi olla mitenkään kestävää tai mahdollista.

Esimerkki:

Yrittäjän toimintatyyppiin yksi kuuluu **myynti**. Toiminnassa on palvelumyyntiä tilalta, jossa myymälän koko on 10 m² ja kalastaja myy palvelutiskistään kuhafiletä ja itse purkittamiaan täyssäilykkeitä. Taulukon mukaan myyntitoiminnasta tulee valvontamaksua kokoluokan 1 mukaan. Toiminta on eviran ohjeen mukaan riskiluokassa 4 kuuluen toimintatyyppiin 3. Riskiluokituksen vuoksi toimintatyyppissä kolme valvontamaksu on vähintään **1000 €/vuosi** myynnin osalta.

Lisäksi valvontamaksuja kertyy **tarjoilutoiminnasta**, sillä kalastaja myy kesäisissä toritapahtumissa yli 500 annosta, hänen toimintansa on kokoluokassa 2 ja koska osa asiakkaista on vanhuksia ja lapsiakin, sillä yritys myy myös suurkeittiöille kalamassaa joten, toiminta on riskiluokassa 4 ja toimintatyyppissä 4. Tällöin valvontamaksua tästä toimintaluokasta tulee vähintään **1 000 €/v.**

Kalastaja **valmistaa teolliseen** luokituksen kuuluvia elintarvikkeista suurkeittiöille kuten valmiiksi maustettuja kypsentämättömiä kalamassoja, jotka on pakattu vakuumiin. Samoin kalastaja pakkaa muikun ja siian mätiä, sekä keittää asiakkailleen rapuja. Nämä kuuluvat toimintatyyppiin neljä (sellaisenaan syötävien kuumentamattomien helposti pilaantuvien elintarvikkeiden valmistus), kokoluokassa 2 (yli 10 tonnia, sillä kouluruokailuun menevien kalamassaerien määrät ovat ko. yrityksen mittapuussa suuria). Sellaisenaan syötävät elintarvikkeet kuten keitetyt ravut ja mäti nostavat riskiluokituksen neljään. Tällöin teollisesta valmistuksesta tulee myös **1 000 €/v** valvontamaksu.

Kalastusyrityksellä on myös **muuta elintarviketoimintaa**, sillä kalastaja kuljettaa itse kylmäautollaan kalaa ja kalatuotteita toritapahtumiin, vähittäiskauppoihin ja tukkuun. Tuotteista osa on pakattu vakuumiin ja täyssäilykkeeksi. Pakatut elintarvikkeet vaativat pakkausmerkintöjä, jotka siis vaativat esityksen perusteella erityisosaamista. Tällöin yrityksen toimintatyyppi ja riskiluokka kuuluu luokkaan 3 ja kokoluokka 1. Tällöin muusta toiminnasta tulee valvontamaksua **500 €/v.**

Kalastajat toimii **hyväksytyssä elintarvikehuoneistossa**. Koska kalastaja valmistaa osan muikuistaan ja sárjistään täyssäilykkeeksi pienessä mitassa (joitain satoja purkkeja vuodessa) toiminta kuuluu suoraan sen vuoksi toimintaluokkaan 4. Koska kalastajan kokonaisvuosivolyymi yli 10 t kg/v on kokoluokka 2 ja riskiluokka 7. Taulukon mukaan on siis erittäin suuri riskistä toimintaa tehdä muutama purkki vuodessa steriloitua kalaa. Juuri tällaista jalostustoimintaa toisaalta pyritään suomessa tukemaan esim. EMKR-ohjelman avulla. Eviran ohjeen myötä ja esitetyn lain myötä tällaisesta toiminnasta tulee kuitenkin taloudellisesti täysi kannattamatonta ja aivan liian kallista, sillä tästä ”rangaistaan” yritystä valvontamaksuina **4200 €/v.** On käsittämätöntä ,että jos yritys pyrkii valmistamaan paremmin säilyvää tuotetta, kuten vakuumiin pakattua tai steriloitua täyssäilykettä, niin se nostaa riskiluokitusta ja valvontamaksuja.

Kun nämä eri toiminnoista tapahtuvat vuotuiset valvontamaksut lasketaan yhteen (ilmeisesti näin, sillä tästä ei lain esityksessä ollut missään mainintaa kuinka maksutaulukkoja tulkitaan?) niistä kertyy peräti **7700 €/vuosi pelkkiä valvontamaksuja**. Eviran ohjeen mukaan tähän ei siis vielä kuulu edes esim. valvojan kilometrit, valvontakohteen omavalvonnan elintarvike näytteet ja niiden kustannukset, eikä maakunnan perimät muut maksut kuten ilmoitusten käsittelymaksut, terveyshaittaepäilystä tulevat valvontamaksut (jotka siis saattavat olla täysin perättömiä ilmoituksiakin), oman kaivoveden omistuksesta ja käytöstä

tulevat veden kulutuksen mukaiset maksut jne. Laki luonnoksen mukaan toimijaa "rangaistaan" taloudellisesti siis myös siitä, että hän sattuu omistamaan oman kaivon, jonka vettä hän voisi käyttää edullisesti omassa yritys toiminnassaan, kun vain valvoo veden laadun. Nyt esitetyn terveydensuojelulain luonnoksen mukaan, maakunta voisi laskuttaa jopa oman kaivoveden käytöstä kulutuksen mukaan. Esitetystä terveydensuojelulaissa ei ole tarkkaan määritelty myöskään pitääkö omankaivoveden käyttäjän osoittaa talousvesihygieeninen osaamisensa lain 20§ mukaisesti? On täysin käsittämätöntä rahastusta, että jos yritys käyttää oman kaivonsa vettä tuotannossa ja se omalla kustannuksellaan valvoo veden laadun käyttökelpoisuuden, että maakunnan pitäisi vielä erikseen tästä laskuttaa käytön mukaan? Tällaisia perusteettomia esityksiä liitto ei missään tapauksessa tule hyväksymään.

Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 5 §:n 4 momentin mukaan velvoitteidenhoitoselvityksessä kuvataan organisaation tai organisaatiohenkilön sekä näihin välittömästi tai välillisesti kytkeytyvän organisaation ja organisaatiohenkilön toimintaa ja taloutta sekä veroihin, lakisääteisiin eläke-, tapaturma- tai työttömyysvakuutusmaksuihin taikka tullin perimiin maksuihin liittyvien velvoitteiden hoitamista. Velvoitteidenhoitoselvityksen tarkoituksena on antaa sitä pyytäneelle viranomaiselle kokonaiskuva siitä, millaista taloudellista toimintaa kohde harjoittaa ja miten se on hoitanut tästä toiminnastaan aiheutuvat julkisoikeudelliset velvoitteensa. Lisäksi velvoitteidenhoitoselvityksestä selviää, mikä on kohteen kyky hoitaa velvoitteensa ja mihin muihin organisaatioihin ja organisaatiohenkilöihin kohde on vastuuaseman tai omistuksen kautta kytkeytynyt.

Jos yrityksellä menee taloudellisesti huonosti, tai yritys joutuu itsestään riippumattomasta syystä taloudellisiin vaikeuksiin esim. tilapäisesti, niin lakiesityksen mukaan tällainen yritys/yrittäjä ei siis olisi kykenevä hoitamaan hygienia puolta riittävällä tavalla? Toisin sanoen: Jos yrityksen tilillä ei ole rahaa, yrittäjä ei siksi osaa myöskään siivota, eikä merkitä pakkauksia tai kuljettaa kalaa oikeassa lämpötilassa? Olisi erittäin mielenkiintoista tietää kuinka tällaiseen päätelmään/yhtälöön on päädytty? Eihän tällaisessa ajatusmallissa ole mitään järkeä. Periaate on ihan hyvä ja kannatettava, että pyritään kitkemään harmaata taloutta, mutta keino toteuttaa on täysin väärä. Kalataloudessa tehokas keino estää harmaata taloutta on vaatia kaupallista kalastajaa todistamaan olevansa ennakkoperintärekisterissä ja alv rekisterissä päästäkseen kaupallisen kalastajan rekisteriin. Edes 2 kl kalastajaksi ei tulisi hyväksyä toimijaa, joka ei kuulu ennakkoperintärekisteriin tai maksa esim. pakollisia eläkevakuutusmaksujaan. Nythän sinne 2 luokkaan pääsee kuka tahansa. Millainen kaupallinen kalastaja on yrittäjä, jolla ei ole velvollisuutta em. lakisääteisiin maksuihin? Sen sijaan, että aletaan käyttää yrittäjää ja sen lakisääteisiä maksuja ja niiden eräpäiviä, tulisi harmaata taloutta kitkeä esitettyä huomattavasti tehokkaammilla keinoilla.

Vaativalla ruokaviraston hyväksymää osaamistestitodistusta hygieniasta, ei voida riittävällä tavalla varmistua yrittäjän hygieniaosaamista. Nykyisin käytössä olevat hygieniapassien osaamistestit ovat tietotasovaatimuksiltaan niin heikkoja, ettei sillä ole mitään merkitystä. Pelkästään uuden viraston muodostamisen vuoksi ei järjestelmää ainakaan kannata uusia. Esitetyn lain mukaan hygieniapassitestit tulisi siis ilmeisesti kaikille uusittavaksi vain siksi, että ollaan perustamassa uutta ruokavirastoa, eikä vaha osaamistodistus siihen kelvanne? Vaikuttaa puhtaasti rahastukselta eikä siten ole hyväksyttävissä.

Kun lakiesityksestä on olemassa periaatepäätös, että vuosimaksut tulee, niin voisiko vuosimaksu olla sitten edes jollain tavalla inhimillinen ja järkevällä tasolla? Liitto esittää, että ensisijaisesti tulee pystytellä valvontamaksuissa toteutuneen ajankäytön mukaisissa kuluissa, jossa taksa perustuu nykyiseen tuntiperusteiseen taksaan. Hyväksyttävänä tuntiveloituksena voidaan pitää korkeintaan 50-60 €/h+ alv kustannusta. Lain esityksessä mainittu 200 €/h on täysin suhteeton todellisiin kuluihin nähden.

Mikäli valvontamaksuissa pitäydytään vuosiperusteisissa maksuissa, nekin tulee kohtuullistaa ja suhteuttaa toimijan yrityksen kokoon. Liito esittää toissijaisena vaihtoehtona että mikäli vuosimaksuun päädytään, voi vuotuinen valvontamaksu kokonaisuudessaan (kaikki valvontatapahtuman kulut kattaen) olla korkeintaan 0,1 % yrityksen liikevaihdoista, mutta ei kuitenkaan enempää, kuin mitä valvontaan voidaan kohtuudella olettaa menevän aikaa (em. esitetyn taksan mukaisesti laskien) isoissakaan laitoksissa. Tällöin valvontamaksu olisi reilu ja tasapuolien kaikkia toimijoita kohtaan eikä olisi ylivoimaisen suuri ja kohtuuton maksu kenellekään. Samoin se olisi suurin piirtein linjassa todellisten valvonnasta muodostuvien kulujen kans. Tällöin huomioiduksi tulisi lakiesitykseen sisällytetyt ns. piilokulut joita muodostuisi yrityksille mm. valvojien kilometrilaskuista ja yleistasoa tarkemmasta neuvonnasta tulevista laskuista, jotka on mainittu eviran ohjeessa. Esitetty lainsäädäntö on tulkinnoiltaan erittäin epäselvä, etenkin riskiluokitusten ja valvontamaksu taulukoiden osalta. Ohjeistusta tulee tarkentaa ja selventää. Erityisesti valvontamaksuja tulee kohtuullistaa huomattavasti.

Saarijärvellä 17.8.2018

Suomen sisävesien kaupallisten kalastajien puolesta

Juha Piilola

Toiminnanjohtaja

Suomen sisävesiammattikalastajaliitto ry

